

Fecr Yayınları: 701

İSLAM ÖNCESİ DÖNEMDE EĞİTİM
-İslam İlk Dönemiyle Mukayeseli-

Dr. Tuncay CEYLAN

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
NY MATBAACILIK YAYINCILIK
KAĞITÇILIK TİC. VE SAN. LTD. ŞTİ.
Ostim OSB Mh. 1250 Cd. No: 24 Yenimahalle/ANKARA
Tel: (0533) 591 86 17 (Sertifika no: 50732)

1. Baskı: Temmuz 2023

ISBN: 978-625-6436-50-3

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

İSLAM ÖNCESİ DÖNEMDE
EĞİTİM
-İslam İlk Dönemiyle Mukayeseli-

Dr. Tuncay CEYLAN

Ankara 2023

Dr. Tuncay CEYLAN

1990 yılında Bitlis'in Hizan ilçesinde doğdu. Yazar, ilk eğitimini Çökekyazı İlkokulunda aldıktan sonra Hizan Yatılı İlköğretim Bölge Okulu (YİBO) ve Bitlis Anadolu İmam Hatip Lisesinden mezun oldu. Yazar 2010 yılında yerleştiği Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümünden 2014'te mezun oldu. 2018 yılında Atatürk Üniversitesinden "Cahiliye Dönemi Eğitim Anlayışı" isimli teziyle yüksek lisans, aynı üniversiteden 2023 yılında "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretmenlerinin Öğretim Materyallerini Kullanım Durumları" teziyle doktora eğitimini tamamladı. 2014 yılında başladığı öğretmenlik mesleğine devam eden yazar evli olup bir kız evladı babasıdır.

Anneme ve rahmetli babama...
Eřim ve kızım Elife...

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	11
GİRİŞ	13
Problem	17
Amaç ve Önem	23
Yöntem	25

BİRİNCİ BÖLÜM

DÖNEMİN ETKİN DEVLETLERİNİN/MİLLETLERİNİN EĞİTİM DURUMLARI	28
1.1. İran	28
1.2. Bizans	32
1.3. Hindistan	33
1.4. Çin	35
1.5. Türkler	36
1.6. Diğer Milletler	38

İKİNCİ BÖLÜM

İSLAM ÖNCESİ DÖNEM ARABİSTAN'DA GENEL YAPI VE EĞİTİM	42
2.1. İslam Öncesi Dönem Arabistan'da Genel Yapı	42
2.1.1. Sosyal Yapı	42
2.1.2. Sosyal Kurumlar	47
2.1.2.1. Ekonomi	47
2.1.2.2. Siyaset	52
2.1.2.3. Din	54
2.1.2.4. Aile	58
2.1.2.5. Boş Zaman Değerlendirme	60
2.1.2.6. Eğitim	61
2.2. İslam Öncesi Dönem Eğitim İlişkileri	75
2.2.1. Sosyal Yapı ve Eğitim	75
2.2.2. Sosyal Kategoriler ve Eğitim	89
2.2.3. Cinsiyet ve Eğitim	91

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSLAM ÖNCESİ DÖNEMDE İLMİ FAALİYETLER ----- 100

3.1. Güzel Sanatlar-----	101
3.1.1. Şiir -----	102
3.1.2. Hitabet -----	117
3.1.3. Müzik -----	125
3.1.4. Resim-----	133
3.2. Din Kurumları-----	139
3.2.1. Kehanet ve Arafet-----	145
3.2.2. Ahlak ve Değerler-----	146
3.2.3. Mitoloji -----	153
3.2.4. Rüya -----	154
3.3. Beşeri İlimler -----	155
3.3.1. Ensab -----	156
3.3.2. Tarih-----	161
3.3.3. Askerlik ve Yönetim (Siyaset)-----	168
3.3.4. Kıyafet-----	179
3.3.5. Kitabet (Okuma-Yazma)-----	181
3.3.6. Yabancı Dil Bilgisi-----	184
3.3.7. Hukuk Bilgisi -----	186
3.3.8. Kıssa ve Hikâye -----	189
3.3.9. Meslek-----	193
3.3.10. İlmü'l-İhtida Bi'l-Berari Ve'l-Akfar -----	198
3.3.11. Feraset (Çabuk Anlayış ve Seziş) -----	199
3.4. Akli İlimler -----	200
3.4.1. Tıp-----	200
3.4.2. Nücum (İlm-i Heyet)-----	209
3.4.3. Enva ve Mehabü' r - Riyâh (Meteoroloji) -----	215
3.4.4. Hesap-----	217
3.4.5. Kozmoloji-----	219
3.4.6. Zooloji-----	221

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İSLAM ÖNCESİ DÖNEM EĞİTİM KURUMLARI----- 226

4.1. Küttab-----	228
------------------	-----

4.2. Evler-----	237
4.2.1. Özel Evler-----	239
4.2.2. Şair Evleri-----	240
4.3. Badiye (Çöl)-----	244
4.4. Panayırlar (Esvak) Ve Ukaz Panayırı-----	250
4.5. Meclisler-----	261
4.5.1. Dârünnedve-----	263
4.5.2. Nadi-----	268
4.6. Mabetler-----	271
4.6.1. Yahudi Mabetleri-----	272
4.6.2. Put Evleri (Büyütü'l-Esnam)-----	283
4.7. Hılfü'l-Fudûl Teşkilatı-----	289

BEŞİNCİ BÖLÜM

İSLAM ÖNCESİ DÖNEM EĞİTİMCİLERİ----- 300

5.1. Şair ve Hatipler-----	300
5.2. Dini Şahsiyetler-----	311
5.2.1. Kâhinler-----	312
5.2.2. Hanifler-----	318
5.2.3. Mabet Görevlileri-----	323
5.2.4. Yahudi Din Adamları (Ahbâr, Rabbâniyyûn ve Kohenler)-----	327
5.2.5. Hristiyan Din Adamları (Papaz ve Ruhbanlar)-----	333
5.3. Hukema-----	339
5.4. Kamil-----	341
5.5. Samir-----	343
5.6. Ebeveynler ve Ailenin Diğer Bireyleri-----	344
5.7. Bedeviler-----	346
5.8. Dönemin Diğer Eğitimcileri-----	348

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME----- 351

KAYNAKÇA----- 356

ÖN SÖZ

Din eğitimi sahasında, İslam eğitim tarihiyle ilgili pek çok çalışma yapılmıştır. Konuyla ilgili çalışmalarda genel itibariyle ilk dönem ve sonraki dönem İslam eğitim faaliyetlerine değinilmiş, İslam dininin bu alana yaptığı katkılar gösterilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmaların İslam'ın ilk dönemlerine yoğunlaştığını ve İslam öncesi eğitim tarihine genel hatlarıyla değindiğini görmekteyiz. Başka bir deyişle bu çalışmalar, İslam öncesi Arap toplumunu eğitim açısından yeterince değerlendirmemiş ve bu dönemin eğitsel faaliyetlerine eğitim açısından doğrudan yaklaşmamışlardır.

İslam dininin eğitime getirdiği yeniliklerin ve eğitime yaptığı katkıların daha iyi anlaşılması için, İslam öncesi Arap toplumunun genel yapısının ve eğitim durumunun tespit edilmesi önemlidir. Kitapta bu önem göz önünde bulundurularak İslam öncesi Arap toplumunun eğitim anlayışının araştırılması amaçlanmıştır. Böyle bir amaç, bir taraftan İslam öncesi eğitim anlayışının ilk dönem ve sonraki dönem İslam eğitimine etkisinin olup olmadığının tespit edilmesini, diğer taraftan da İslam dininin, dönemin Arap toplumunun eğitim anlayışına katkılarının belirlenmesini sağlayacaktır.

Bu çalışma yazar tarafından yüksek lisans tezi olarak yapılan "Cahiliye Dönemi Eğitim Anlayışı" isimli bilimsel çalışma esas alınarak yazılmıştır. Ancak kabul edilen yüksek lisans tezi üzerinde değişikliklere gidilerek eklemeler ve çıkarmalar yapılmış, böylece müstakil ve ortak bir çalışma ortaya konulmuştur. Bu bakımdan çalışma birçok kişinin katkı, eleştirisi ve görüşleriyle olgunlaşmıştır. Bu noktada, öncelikle engin tecrübesi, bilgi ve uzmanlığıyla ufuk açıcı tavsiyelerde bulunarak bize ve çalışmaya katkı sağlayan ve çalışmanın her aşamasında yardım ve destekle-

rini esirgemeyen danışman hocam sayın Prof. Dr. Eyup Şimşek'e sozsuz şükranlarımı sunarım. Tez savunması aşamasında görüş, öneri ve eleştirileriyle çalışmaya katkı sunan Prof. Dr. Şakir Gözütok ve Doç. Dr. İsmail Arıcı hocalarıma da teşekkür ederim. Yine eğitim hayatının her kademesinde bizi yetiştirmek için gayret gösteren tüm hocalarıma ve bu süreçte beni destekleyen motivasyon kaynağım aileme de teşekkür borçluyum. Son olarak bu çalışmanın basımını üstlenen FECR Yayınları ve çalışanlarına da teşekkürlerimi sunarım.

Dr. Tuncay CEYLAN
Bitlis 2023